

YABANCI DOĞRUDAN YATIRIMLAR YOLUYLA GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERE TEKNOLOJİ TRANSFERİ VE EKONOMİK BÜYÜME

Yrd. Doç. Dr. Fatih YÜCEL¹
Dr. Oktay Salih AKBAY²

1.Niğde Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, NİĞDE, fatihyucel@nigde.edu.tr
2.Düzce Üniversitesi, Akçakoca MYO, DÜZCE, akbayoktay@yahoo.com

Özet

Globalleşen dünya ekonomisinde, giderek artan sayıda gelişmekte olan ülke önemli miktarlarda yabancı doğrudan yatırımı (YDY) kendisine çekmektedir. Çok sayıda gelişmekte olan ülke için yabancı doğrudan yatırımlar önemli bir teknoloji transferi kaynağı haline gelmiştir. Çok uluslu şirketler gelişmekte olan ülkelere YDY'lar aracılığı ile gerçekleşen teknoloji transferinde temel rol oynamışlardır. Bununla birlikte, yabancı doğrudan yatırımların otomatik olarak her zaman ekonomik büyümeye yol açtığı söylenemez. Bu çalışmada, yabancı doğrudan yatırımlar, teknoloji transferi ve çok uluslu şirketlere ilişkin bazı temel kavramların ve konuların irdelenmesi amaçlanmaktadır. Özellikle, çok uluslu şirketlerin varlığının gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerini nasıl etkilediği tartışılmıştır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerin yabancı doğrudan yatırımlardan daha fazla faydalanabilmeleri için bazı politika önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: yabancı doğrudan yatırımlar, teknoloji transferi, ekonomik büyüme

TECHNOLOGY TRANSFER VIA FOREIGN DIRECT INVESTMENTS TO DEVELOPING COUNTRIES AND ECONOMIC GROWTH

Abstract

In a globalizing World economy, a growing number of developing countries have been receiving a significant amount of foreign direct investment (FDI). Foreign direct investment became an important source of technology transfer for many developing countries. Multinational enterprises (MNEs) have played a central role in technology transfer through FDI flows to the developing countries. However, it can not be said that foreign direct investment flows do always cause economic growth automatically. This paper intends to discuss some basic concepts and issues related to FDI, technology transfer and MNEs. In particular, how the growth of developing countries influenced by the presence of MNEs was discussed. Additionally, the paper concludes with some policy recommendations for developing countries in order to benefit more from foreign direct investment flows.

Keywords: foreign direct investments, technology transfer, economic growth

GİRİŞ

Yatırımcıların, buldukları ülke sınırlarının dışında yeni tesis kurmaları, mevcut tesisleri satın almaları veya söz konusu tesisler üzerinde denetim kurmaları *yabancı doğrudan yatırım* (YDY) olarak adlandırılmaktadır. Son dönemlerde yabancı doğrudan yatırımların toplam sermaye akımları içerisindeki payı hızla artmıştır. Özellikle, gelişmekte olan ülkelere gelen yabancı doğrudan yatırımların toplam sermaye akımları içerisindeki payı 1980'de %26 iken, bu oran 2000'li yıllara doğru bu oran %40'a ulaşmıştır. Kendi ülkeleri dışında en az bir yabancı ülkede faaliyet gösteren ekonomik birimler olarak tanımlanan *çok uluslu şirketler* (multinational companies) veya diğer adıyla *ulusötesi şirketlerin*¹ (transnational companies) gerçekleştirdiği YDY'lar, gelişmekte olan ülkelerin mevcut sermaye stoklarını arttırmasının yanı sıra ileri teknolojinin bu ülkelere transferi konusunda da önemli bir işleve sahiptir. İktisat literatüründe yer alan bir çok çalışmada ülkeler arasındaki büyüme farklılıklarının açıklanmasında sermaye birikiminden daha çok teknolojik ilerleme ve verimlilik artışlarının yattığı dile getirilmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi iki şekildedir. Birincisi, ülkedeki mevcut sermaye stokunu arttırmasıdır. İkincisi, yabancı şirketlerin varlığının pozitif dışsallıklar sonucu ortaya çıkan verimlilik artışları şeklinde ekonomik büyüme üzerinde rol oynamasıdır. Bu çalışmada gelişmekte olan ülkelere yönelik yabancı doğrudan yatırımlar konusunun çok uluslu şirketler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuya bir arka plan oluşturmak amacıyla yabancı doğrudan yatırım kavramı ve gelişmekte olan ülkelere yönelik YDY'lar konusunda kısa bilgi verilmektedir. İkinci bölümde, YDY, ekonomik büyüme ve teknoloji transferi ilişkisi ele alınmaktadır. Sonuç bölümünde ise, gelişmekte olan ülkelere yönelik bazı politika önerilerine yer verilmektedir.

1. YABANCI DOĞRUDAN YATIRIM KAVRAMI VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERE YÖNELİK YABANCI DOĞRUDAN YATIRIMLAR

OECD tanımlamasına göre bir yabancı sermaye akımı, girdiği ülkede ilgili firmanın yönetiminde en az %10'luk temsil gücüne sahip olması durumunda YDY olarak dikkate alınmaktadır. Bir diğer tanımlama durumu da aşağıda sunulan unsurların da eş anlı olarak oluşması gerekmektedir (Demircan,2003);

- Yönetim kurulunda temsil
- Politika üretme sürecine katılım
- Firmalar arası somut ilişki
- Yerli-yabancı personel arası yer değiştirme
- Teknik bilgi tedariki
- Yatırım yapılan işletmeye piyasa oranlarından düşük uzun vadeli kredi sağlanması

YDY'ların bir ülkeye gelmesini etkileyen ya da belirleyen faktörler genel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir (Afşar,2004);

- Ekonomik ve siyasal istikrar
- Özelleştirme uygulamaları
- Vergilendirme politikaları
- Teşvik tedbirlerinin varlığı
- Rekabet yapısı ve politikaları

¹ Söz konusu şirketlerin zamanla devlet müdahalelerinden göreceli olarak özerklik kazanması ve mülkiyetlerinin de giderek daha fazla uluslararasılaşmasıyla *çok uluslu şirket* deyimini yerine *ulusötesi şirket* kavramı da kullanılmaya başlanmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerin, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması, yatırımların artması, ihracat gücünün yükseltilmesi, daha fazla ve daha iyi istihdam fırsatlarına olanak vermesi, teknolojik gelişmenin güçlendirilmesi ve çevrenin korunması, finansman ve endüstriyel örgütlenme düzeyindeki geliştirici etkileri nedenleriyle YDY'ları çekme isteği büyük önem taşımaktadır (Afşar,2004). YDY'ların yatırım yaptıkları ülke ekonomisine yaptıkları olumlu katkıları özetleyecek olursak (Demircan,2003; Sabır,2002);

- GSMH ve sabit sermaye yapısına artırıcı yönde katkılar,
- Döviz kurlarındaki oynaklıklara karşı diğer sermaye hareketlerine göre daha duyarsız olmasından dolayı ekonomik istikrara katkısı
- Ürün çeşitliliğini artırmasından dolayı sınırlı pazar ve ürünlere yönelik bağımlılığın düşmesi
- Yeni üretim alanlarını oluşturmasıyla iş hacmini genişletmesinden dolayı istihdam ve ücretlere olumlu etkiler yapması
- Teknoloji transferi, altyapı ve beşeri sermaye yatırımları yoluyla üretimde kaliteyi artırması, yani pozitif taşıma etkisi meydana getirmesi
- Yeni yönetim ve üretim teknikleriyle yerli firmalarda pozitif transformasyon sağlaması
- Rekabetin gelişmesini sağlayarak düşük fiyatlar ve yüksek kalite sunumlarıyla tüketici refahına olumlu katkıda bulunmaları
- ÇUŞ'ların yurt dışı pazarları sayesinde ülkenin ihracatına olumlu katkıda bulunmaları
- Verimli ve etkin çalışma sistemleri sayesinde vergi gelirlerini artırıcı etkileri yoluyla ülkenin kamu maliyesi üzerinde olumlu katkıda bulunmaları

YDY akımlarının büyük bir kısmı gelişmiş ülkelerin kendi aralarında gerçekleşmektedir. Tablo 1'de görüldüğü üzere gelişmekte olan ülkeler arasında en çok yabancı doğrudan yatırımı çeken ülke Çin'dir. Sadece 2003–2006 yılları arasında toplam 256 milyar dolarlık YDY Çin'e gitmiştir. Çin dışında gelişmekte olan ülkelerin YDY akımlarından aldıkları payın oldukça düşük olduğu görülmektedir. Üstelik bu payın yarısından çoğunun Brezilya ve Meksika gibi Latin Amerika ülkelerinin de içinde bulunduğu birkaç gelişmekte olan ülkede yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.

Tablo 1. Bazı Gelişmekte Olan Ükelere Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (milyar ABD doları)

Ülkeler	1990–2000 ort.	2003	2004	2005	2006
Çin	30.1	53.5	60.6	72.4	69.4
Brezilya	12.0	10.1	18.1	15.0	18.7
Meksika	9.3	15.4	22.3	19.7	19.0
Polonya	3.6	4.5	12.8	9.6	13.9
Malezya	4.7	2.4	4.6	3.9	6.0
Türkiye	0.7	1.7	2.8	9.8	20.1
Tayland	3.1	5.2	5.8	8.9	9.7

Kaynak: UNCTAD, değişik yıllar

1990'lardan sonra az gelişmiş ülkelere yapılan dolaysız yabancı yatırımların artmasında satın alma ve birleşmelerin artmasının önemli etkisi olmuştur. Bu artışın nedeninin önemli ölçüde gelişmekte olan ülkelerdeki özelleştirme faaliyetlerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Tablo 2'de satın alma ve birleşmelerin sektörel dağılımı sunulmaktadır. Satın alma ve birleşmelerin zaman içerisinde hizmetler sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 2. Birleşme ve Satın almaların Sektörel Dağılımı (milyar ABD doları)

SEKTÖRLER	1988–1992	1999–2003
Tarım ve maden	3.2	13.7
İmalat Sanayi	63.6	208.8
Hizmetler	46.5	411.6
TOPLAM	113.3	634.2

Kaynak: UNCTAD, World Investment Report (2004:420)

Dünya genelinde rekabetin özellikle hizmet ve üretim sektörlerinde giderek artması nedeniyle, maliyetleri azaltıcı ve verimliliği yükseltici teşvikler, fazlaşan ürünler nedeniyle ihracat çeşitliliğinin artması için gösterilen performanslar, iletişim ve ulaşım maliyetlerini azaltan teknolojik gelişmeler küresel kriz ortamlarında bile YDY çekiciliğini artırmıştır (Demircan, 2003).

2. ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER, YABANCI DOĞRUDAN YATIRIMLAR ve TEKNOLOJİ TRANSFERİ

Birden çok ülkede faaliyet gösteren çok uluslu şirketler, sadece bir ülkede faaliyet gösteren firmalara göre bir takım ek maliyetlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu nedenle Hymer (1976)'a göre, çok uluslu şirketlerin ölçek ekonomisi ve ileri teknoloji gibi bazı üstünlüklere sahip olması gerekmektedir. Daha sonraları Dunning (1979) tarafından ortaya atılan *OLI paradigması* (OLI Paradigm) veya Eklektik paradigma (Eclectic Paradigm) olarak bilinen teoriye göre bir çok uluslu şirketin YDY yapabilmesi için üç şartın bir arada gerçekleşmesi gereklidir. İlki, mülkiyet avantajları (ownership advantages) şartıdır. Bu avantajları genellikle fikri ve sınaî mülkiyet hakları gibi maddi olmayan, çok uluslu şirkete yerli firmalar karşısında rekabet üstünlüğü kurmasına olanak sağlayan bir takım avantajlardır. Konum avantajları (location advantages) avantajları ise YDY'nin hangi ülkede yapılacağını belirleyen avantajlardır. Üçüncü ve son şart ise çok uluslu şirketin, elinde bulundurduğu varlıklarını ev sahibi ülke şirketlerine kiralamak veya satmak yerine kendisinin kullanmasının daha karlı olduğu durumları ifade eden içselleştirme avantajlarıdır (internalisation advantages). Bütün bu avantajların bir arada değerlendirilmesi sonucu çok uluslu bir şirket, yabancı doğrudan yatırım yapmak, ihracat yapmak veya lisans anlaşması yapmak seçeneklerinden birisine karar vermektedir. Diğer bir deyişle, çok uluslu bir şirketin yabancı doğrudan yatırım yapması için ihracat veya lisans anlaşması yoluyla elde edemeyeceği bir takım avantajların söz konusu olması veya ağır basması gerekmektedir.

YDY'lar aracılığı ile teknoloji transferinin nasıl gerçekleştiği konusu konusunda zengin bir literatür oluşmuştur. Çok uluslu şirketler yeni teknolojilerin yaratılmasında ve kontrol edilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Burada temel sorun YDY'lar aracılığı ile ileri teknolojinin ne şekilde gelişmekte olan ülkelere transfer edildiğidir. Literatürde bu konuda dört ana mekanizma öngörülmektedir (JBIJ: 2002):

Dikey bağlantılar (vertical linkages): Çok uluslu şirketler yerli firmalara mal satmak veya onlardan mal almak yoluyla teknoloji transferini gerçekleştirmektedir. Diğer bir anlatımla, yabancıların bağlı ortaklıkları ile yerli üretici ve tüketicileri arasındaki ilişkilerin bütünüdür (Lim, 2001; Smarzynska, 2002). Dikey bağlantı, yabancı bağlı ortaklıkları ile yerli üreticiler (geriye ya da yukarı doğru bağlantı) ya da tüketiciler (ileriye ya da aşağı doğru bağlantı) arasındaki doğrudan ilişkileri içerir. İşlem ya da işlemlere dayalı olduğunda dikey bağlantılar, yerli firmalara gönüllü kaynak veya gönüllü teknoloji transferi ya da gönüllü yardım içerebilir (Saggi 2002).

Dikey bağlantılar, kendi içinde geriye (ön) ve ileriye doğru dikey bağlantılar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Giroud ve Scott-Kennel, 2006; Şahin, 2003);

Geriyeye doğru dikey bağlantılar (backward Linkages) terimi, ev sahibi ülkedeki yerli üreticiler ve yabancı bağlı ortaklıklar arasındaki ilişkiler ve işlemlerin hepsi için kullanılır. Geriyeye doğru bağlantılar yoluyla dışsallıklar, yabancı tüketicilerden yerli üreticilere doğru doğrudan bilgi transferinin oluşmasıyla meydana gelir. Bu dışsallık çerçevesinde yerli üreticilerin, ürün kalitesi ve zamanında teslim noktalarındaki yüksek gereksinimlerinin karşılanması ve üretim yönetiminde yüksek bilgi veya teknoloji aktarımıyla yerli üreticilerin teşvik edilmesi konuları sağlanmış olur. Geriyeye doğru dikey bağlantılar, üretilecek ürün için kullanılacak ara girdi ve hammaddenin satın alınması süreçleriyle ilişkilidir.

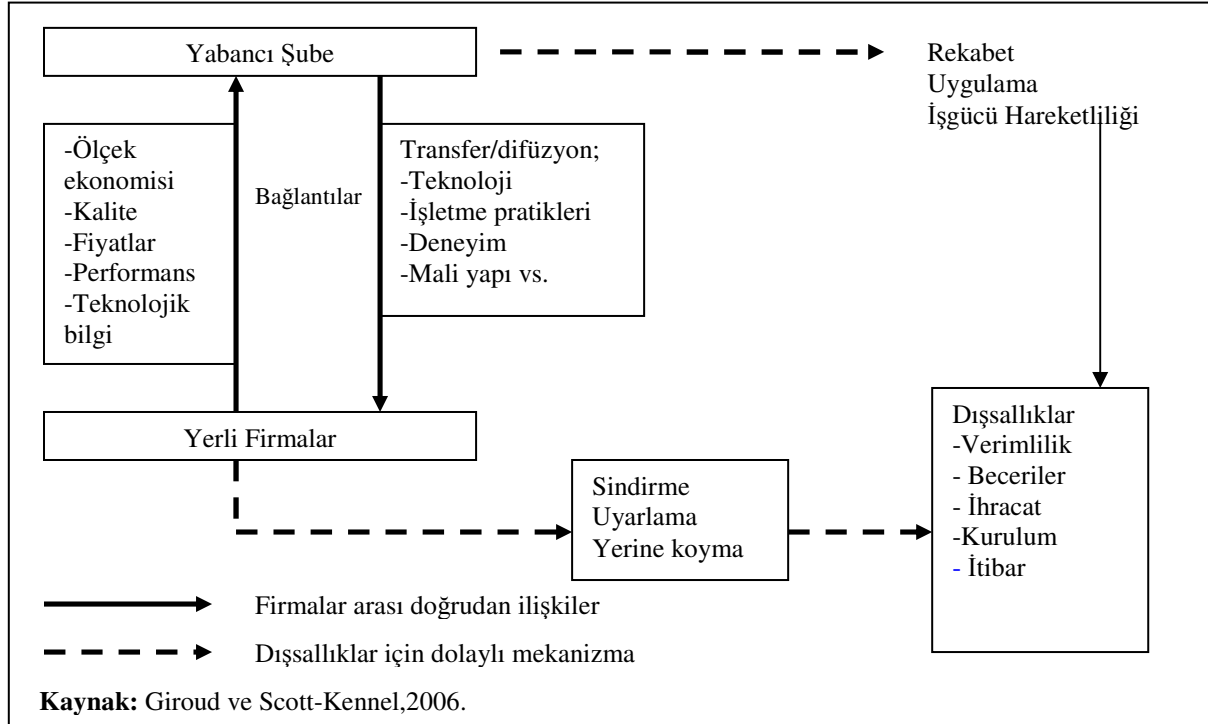
İleri doğru dikey bağlantılar (forward Linkages) terimi, ev sahibi ülkedeki yerli üreticiler ve yabancı bağlı ortaklıklar arasındaki aşağı yönlü ilişkilerin (pazarlama için acenteler, nihai ya da ara malları için tüketici rolü üstlenmek, dağıtım vb.) tanımlanmasında kullanılır. Anlaşıldığı üzere, ileriye doğru dikey bağlantılar, üretilen ürünün tüketiciye ya da diğer firmalara satılması süreçleriyle ilişkilidir. İleriye doğru dikey bağlantılar yoluyla ÇUŞ'lar piyasa üzerinde etkili olmaktadır. Bu süreçte artan rekabet koşulları nedeniyle düşük fiyatlardan ara girdi kullanımı sonucu nihai ürünlerin fiyatlarındaki düşmeler hem tüketiciler hem de diğer firmalar açısından olumlu etki yapmaktadır.

Yatay bağlantılar (horizontal linkages): Yerli şirketler kendileriyle aynı sektörde faaliyet gösteren yabancı firmalar tarafından daha ileri teknoloji kullanmaya zorlanmaktadır. Bir başka ifadeyle yatay bağlantılar, yerli üreticiler ve yabancı bağlı ortaklıklar arasındaki birleşmeler ve diğer firmalar arası ağ ilişkileriyle ilgili ortaklık aktivitelerine vurgu yapar. Bu noktada, yatay bağlantılar, organizasyonel rekabetin hedeflenmesi açısından, ÇUŞ'ların stratejilerinde çok büyük önem taşır. Yatay bağlantılar, dikey bağlantılar durumunda olduğu gibi işlemler üzerine odaklanmamasına rağmen birleşme, teknoloji paylaşımı anlaşması, yönetim sözleşmesi, ortaklaşa üretim vb. firmalar arası doğrudan ilişkileri kapsar. Bu çerçevede yerli firmalar, yabancı firmaların teknolojik birikimlerini sindirme, uyarılma ya da taklit etme suretleriyle kullanmaya yönelmektedirler.

İşgücü hareketi (labor turnover): Çok uluslu şirketlerden yerli firmalara geçen işgücünün bilgi transferini gerçekleştirmesidir. Yabancı firmalar yerli firmalarla yaptıkları işbirlikleri çerçevesinde ilgili firmalara bilgi, beceri ve tecrübelerini içeren "know-how"larını işgücü hareketliliği çerçevesinde transfer ederek ev sahibi oldukları ülkenin beşeri sermayesine olumlu katkı yaparlar.

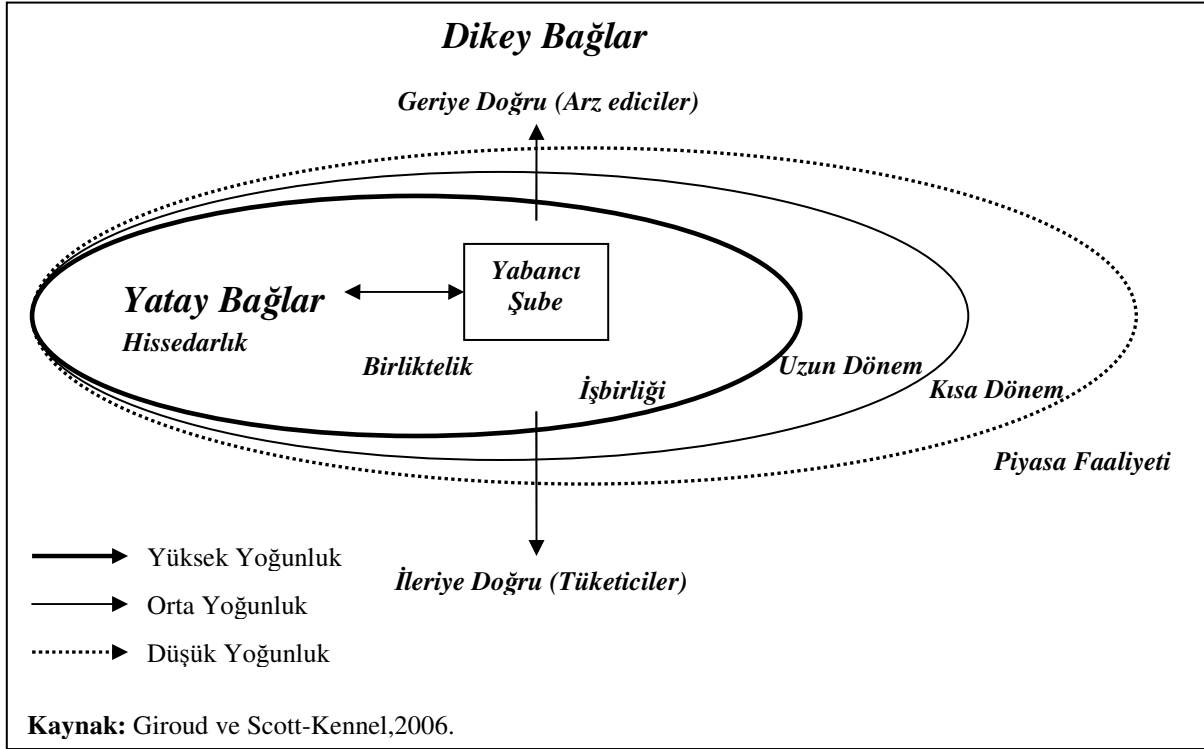
Teknoloji dışsallığı (technology spillovers): Yabancı firmaların AR&GE faaliyetleri sonucu ortaya çıkan teknolojinin yayılmasıdır. İçsel büyüme yaklaşımı çerçevesinde YDY, uzun dönemde AR&GE ve beşeri sermaye yatırımları konusunda olumlu etkiler yaptığı ifade edilmiştir (Romer,1986; Lucas,1988). Teknolojinin taşma etkileri işgücü piyasasına bilgi aktarımı ve bunun yerli yatırımların verimliliğine etkiler çerçevesinde gözlemlenebilir. Bu noktada ÇUŞ'ların AR&GE faaliyetleriyle ürün kalitesinin yükselmesi, yeni ara malı çeşitliliğinin artması ve beşeri sermayeye yeni bilgilerin aktarılması kalite düzeyinin yükseltilmesi ilgili ülke firmaları için teknoloji dışsallığı konusunda olumlu katkılar olarak nitelendirilir (Sjoholm, 1999).

Şekil 1. Dışsallık ve Bağlantılar Arasındaki İlişki

Şekil 1’de, dışsallıklar ve bağlantılar arasındaki ilişkiyi içeren bilgiler sunulmuştur. Dışsallıklar ve bağlantılar arasında bir ilişki mevcut ise bu tür dışsallıklar için doğrudan mekanizmalardan bahsedilebilir. ÇUŞ’ların bağlı ortaklıkları birçok farklı ekonomik birimler ile bağlantılar ve ticaret ilişkileri kurması durumunda yabancı ve yerli firmalar arasında karşılıklı faydalı değişimler kurulabilir. Yerli firma, teknolojinin geliştirilmesi, pazarlanması ya da arz edilmesi, kalite, fiyatlar ve performans, ölçek ekonomilerinin faydalarının teşvik edilmesi gibi konularda yabancı firmalara yardım edebilirler. Yabancı firmada, ileriye dönük teknoloji yatırımların cesaretlendirilmesi, için teşvik edilme ve kapasitelerinin gelişmesi konularında yerli firmalara yardımlarda bulunabilir. İşte bu karşılıklı doğrudan ilişkiler çerçevesinde yerli firmaların teknoloji transfer etmesi, sindirmesi, uygulaması yeni bilgi birikimlerine sahip olması gibi konuların etkisiyle pozitif dışsallık ya da taşma yükselmektedir.

Şekil 2. Bağlantılar Yoğunluğu

Şekil 2'de bağlantıların hissedarlıktan piyasa faaliyetlerine kadar ki süreçteki farklı formları ve farklı yoğunluk düzeyleri gösterilmiştir. Yatay bağlantı çerçevesinde, yerli ve yabancı firmaların gelişmeleri için gerekli potansiyel koşullar ve çok yoğun bağlar ilişkisi söz konusudur. Düşük yoğunluk, tüketici ve üreticiler ile kısa ve uzun dönem ilişkiler durumudur. Şekil 2'den açıkça anlaşılacağı üzere, yatay ve dikey bağlantıları gerçekleştirmiş olan firmalar arasında işbirliğinin potansiyel olarak yüksek olması söz konusudur.

Küreselleşme olgusu ve ileri teknolojiyi yakalama zorunluluğu, gelişmekte olan ülke hükümetler arasındaki yabancı doğrudan yatırımları kendi ülkelerine çekmek konusunda rekabetin giderek daha fazla kızışmasına neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere giren YDY'lar genellikle çok uluslu şirketler vasıtasıyla gelmekte ve ulusal ekonomilerde verimlilik artışlarına yol açması beklenmektedir. Çok uluslu şirketlerin gelişmekte olan ülkelerdeki yerli firmalardaki verimliliği arttırıp arttırmadığına ilişkin yapılan çalışmalar birbirinden farklılıklar göstermektedir.

ÇUŞ'ların geldikleri ülkeye sağladıkları teknoloji dışsallığının yerli firmalarca sindirilmesinin sağlanabilmesinde, ilgili ülkeye uygulanan teşvik politikaların içeriği önem taşımaktadır. Teşvik politikalarında görülen uygulamalardan birisi, ÇUŞ' un yerli bir firmayla ortaklığa yönlendirilmesidir. Bu yolla yerli firmaların, yabancıların sahip olduğu teknoloji ve bilgi birikimini öğrenmesi hedeflenmiştir. Bu uygulamayla bağlı olarak dış ticaret alanında zorlayıcı yönlendirmeler çerçevesinde ihracatı artırıcı alanlara ÇUŞ'ların kanalize edilmesi söz konusudur. Ülkenin, özellikle, ihracata yönelik teknoloji yoğun üretim alanlarında faaliyet gösteren büyük ölçekli firmaları ile ÇUŞ'ların işbirliği yapması hedeflenmektedir. Bu sayede yüksek teknoloji AR&GE yatırımlarını arttırmayı ve AR&GE faaliyetleri sonucu özellikle uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğü sağlanması istenmektedir. Bahsedilen bu politika uygulamalarıyla ÇUŞ'ların yönlendirilmesi sonucu, teknolojinin sindirilmesi yoluyla içselleştirilerek sürdürülebilir teknolojik gelişmenin sağlanması, yerli firmaların güçlendirilmesi ve dış ticaret hacminin genişletilmesi sağlanabilir (Yücel, 2001).

Tablo 3: Finansal Şirketler Hariç Dünyadaki En Büyük Çok Uluslu Şirketler (Yabancı aktif büyüklüğüne göre, 2005 verileri temel alınarak)

Firma	Ülke	Endüstri	Aktif Büyüklüğü (Milyon \$)		Satışlar (Milyon \$)		Çalışan sayısı	
			Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam
General Electric	ABD	Elektrik ve elektronik	412 692	673 342	59 815	149 702	155 000	316 000
Vodafone Group	İngiltere	İletişim	196 396	220 499	39 497	52 428	51 052	61 672
General Motors	ABD	Motorlu Araçlar	175 254	476 078	65 288	192 604	194 000	335 000
British Petroleum	İngiltere	Petrol	161 174	206 914	200 293	253 621	78 100	96 200
Royal Dutch/Schell	İngiltere Hollanda	Petrol	151 324	219 516	184 047	306 731	92 000	109 000
ExxonMobil	ABD	Petrol	143 860	208 335	248 402	358 955	52 920	84 000
Toyota Motor Corp.	Japonya	Motorlu Araçlar	131 676	244 391	117 721	186 177	107 763	285 977
Ford Motor	ABD	Motorlu Araçlar	119 131	296 476	80 325	177 089	160 000	300 000
Total	Fransa	Petrol	108 098	125 717	132 960	178 300	64 126	112 877
Electricite de France	Fransa	Elektrik, gaz ve su	91 478	202 431	26 060	63 578	17 801	161 560

Kaynak: World Investment Report 2007

Tablo 3'de 2005 yılı rakamları esas alınarak, finansal şirketler hariç tutularak, en büyük on çok uluslu şirket yabancı aktif büyüklüklerine göre sıralanmıştır. Tablo incelendiği zaman Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere özellikle İngiliz ve Fransız firmaların öne çıktığı görülmektedir. Söz konusu on firma yaklaşık 1.7 trilyon dolarlık yabancı aktif toplamı ile petrol ve otomotiv sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. İlk 100 şirkete bakıldığında ise, 24 tanesinin ABD şirketleri olduğu, en büyük 100 şirketin 72 adetinin ise ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya olmak üzere beş tane gelişmiş ülkenin şirketleri olduğu görülmektedir.

SONUÇ YERİNE

Gelişmekte olan ülkeler kalkınmaları için ihtiyaç duydukları sermaye birikimine ve ileri teknolojiye dolaysız yabancı sermaye yatırımlarını teşvik ederek ulaşmaya çalışmaktadırlar. Yapılan birçok uygulamalı çalışmaya göre YDY'ların geliştirmekte olan ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerindeki olumlu etkilerinin olumsuz etkilerine kıyasla daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Gelişmekte olan ülkeler hakkında yapılan birçok çalışma sonuçlarına göre YDY'ların üzerindeki taşma etkileri (spillover effects) otomatik olarak ortaya çıkmamaktadır. Söz konusu etkinin ortaya çıkabilmesi için ülkelerin ve firmaların belirli bir hazmetme/sindirme kapasitesine (absorption capacity) sahip olması gerekmektedir. Bu kapasite genellikle beşeri sermaye, finansal gelişmişlik vs. konusunda asgari bir gelişmişlik seviyesinin (threshold) üzerine çıkılmasına bağlıdır. Bu konu geliştirmekte olan ülke hükümetlerinin YDY çekmek için uygulamaları gereken politikaların belirlenmesi açısından önemlidir. Bilindiği gibi hükümetlerin uyguladıkları politikaları, *teşvikler ve altyapı yatırımları* şeklinde başlıca iki kategori altında tasnif etmek mümkündür. Son olarak, geliştirmekte olan ülke hükümetlerinin teşvikler yerine daha çok altyapı yatırımlarına ağırlık vererek ülkelerin hazmetme kapasitelerinin artırılmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Afşar, M. (2004), “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü”, *Ekonomi, İşletme, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimleri Dergisi*, C.4,S.1-2, Ocak-Temmuz.
- Demircan, H. (2003) Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri”, *Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma-İnceleme Dizisi*, No:35 Hazine Müsteşarlığı, Mart.
- Dunning, J.H. (1979), “Explaining Changing Patterns of International Production: In Defence of the Eclectic Theory”, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 41(4), 262-292
- Giroud, A. and Scott-Kennel, J. (2006), Foreign-Local Linkages in International Business: A Review and Extension of the Literature, Working Paper No 06/06, March.
- Hymer, S. (1976), The International Operations of National Firms: A Study of Direct Investment, MIT Press, Cambridge MA
- JBICI Japan Bank for International Cooperation Institute (2002), “Foreign Direct Investment and Development: Where Do We Stand?”, *JBICI Research Paper*, No:15
- Lucas, R.E.J. (1988), “On the mechanics of economic development”. *Journal of Monetary Economics*, 22: 3–42.
- Lim. E. (2001), “Determinants of and relationship between foreign direct investment and growth: A summary of recent literature”. IMF Working Paper No. 175 International Monetary Fund, Washington, D.C.
- Romer, P. (1986), “Increasing returns and long run growth”. *Journal of Political Economy*, 94: 1002–38.
- Sabır, H. (2002), "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Gelişmekte Olan Ülkelere Yönlendirici Politikalar", *Dış Ticaret Dergisi*, 26: 74-84
- Saggi, K. (2002), “Trade, foreign direct investment, and international technology transfer: A survey”, *World Bank Research Observer* 17: 191-235.
- Şahin, L. (2003), Teknolojinin Uluslararası Yayılma Kanalları, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sjoholm, F. (1999), “Technology gap, competition and spillovers from foreign direct investment: Evidence from establishment data”. *Journal of Development Studies*, 36(1): 53–73.
- Smarzynska, B.K. (2002), “Does foreign direct investment increase the productivity of domestic firms?: In search of spillovers through backward linkages”. Policy Research Working Paper No. 29. The World Bank, Washington, D.C.
- UNCTAD, World Investment Reports, 2000-2006
- World Investment Report (2007), Transnational Corporations, Extractive Industries and Development, New York and Geneva: United Nations, p.229.
- Yücel, F. (2001), Teknoloji Transferi, Teknoloji Transferinin Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomik Büyümelerine Etkisi, Niğde-Bor Deri İmalat Sanayi Uygulaması, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü